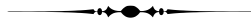

ศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์ในพระธาตุหนองบัวต่อความเชื่อเรื่องบุญบาป
ของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี
AN ANALYTICAL STUDY ON THE INFLUENCE OF BUDDHIST ART
IN PHRA THAT NONGBUA ON BELIEFS IN MERIT AND DEMERIT
OF THE BUDDHISTS IN UBON RATCHATHANI MUNICIPALITY

¹ลือชัย เลพล, ²ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ
และ ³พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริwatพัฒนา
¹Luechai Lephol, ²Thippavit Saichart and
³PhrakruThammathorn Siriwat Siriwatthano and

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Lueverpool@hotmail.com

Received December 25, 2021; Revised February 12, 2022; Accepted March 20, 2022

บทคัดย่อ

พุทธศิลป์เป็นศิลปะทางพุทธศาสนาที่มนุษย์สร้างขึ้นมาในอดีตและปัจจุบันจนได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและเทคโนโลยี ได้แก่ ภาพเขียนภาพวาด สถาปัตยกรรมภายในวัด เจดีย์และบ้านเรือน โบราณคดี โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ วัดพระธาตุหนองบัวเป็นแหล่งรวบรวมศิลปกรรมประเภทต่างๆ เช่น ประติมากรรมปูนปั้น ศิลปกรรมแกะสลักไม้ จิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนถาวรวัตถุต่างๆ ที่ได้ถ่ายทอดไว้ที่โบสถ์วิหารพระธาตุเจดีย์ พระพุทธรูปซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา สอดแทรกเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปแบบภาพจิตรกรรม วัดพระธาตุหนองบัวและองค์พระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์เป็นสถานที่จัดแสดงพุทธศิลป์ เป็นแหล่งรวบรวมเอาศิลปะในทุกๆ แขนงของไทยมารวมเอาไว้ภายในวัด พุทธ

¹ นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ศิลป์ที่ปรากฏในพระธาตุหนองบัวมีผลต่อความเชื่อเรื่องบุญบาปของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ได้แก่ ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักของศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รู้จักทำบุญให้ทาน รักษาศีล เข้าวัดปฏิบัติธรรม ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ประพฤตินอกจารีและประเพณีอันดีงามของชุมชนและสังคม ทำให้เป็นรู้จักอายชั่วกลัวบาป มีเมตตาไมตรีจิตที่ดีต่อกัน มีความเสียสละเอื้อเฟื้อต่อส่วนรวม มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม กระทำกรรมอะไรไว้อย่อมได้รับผลของกรรมนั้น

คำสำคัญ : พุทธศิลป์, พระธาตุหนองบัว, ความเชื่อเรื่องบุญบาป

Abstract

Buddhist art is the art related to Buddhism that have been created from the past up to present and they have been regarded as invaluable in art, culture, history, archaeology and technology including drawings, paintings, architectures in the temple, pagodas and houses, archaeological sites and antiquities. Wat Phra That Nongbua is the collection source of various types of arts such as stucco sculpture, wood carving, wall paintings and other permanent structures transmitted in the temple halls, pagodas and Buddha statues that reflect faiths towards Buddhism by integrating Dhamma principles or teachings in Buddhism in forms of wall paintings. Wat Phra That Nongbua and Phra That Nongbua (the great pagoda of Sri Maha Pho) is an exhibition location and collection source of all branches of Thai arts. Buddhist arts appearing in Phra That Nongbua have influenced the beliefs of the Buddhists in merit and demerit as the followings. The Buddhist arts have built faiths among the people towards the teachings of Buddha leading to the practice according to the moral codes in daily living. The people know how to; make merit an donations; observe the precepts; practice Dhamma in the temple; be unselfish; practice in accordance with the wholesome custom and tradition of the community and society; acknowledge moral shame and moral dread; have mutual kindness and goodwill; sacrificing and being generous to others; believe in the law of Kamma as one sows, so shall one reap (one would receive the effects of what one did).

Keywords: Buddhist Art, Phra That Nongbua, Beliefs in Merit and Demerit of Buddhists

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เป็นพื้นฐานของจารีตประเพณี และวิถีประชาของชนชาติไทยมาเป็นเวลายาวนาน กว่า 2,200 ปี จนถึงปัจจุบัน เป็นศาสนาที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศไทย และชนชาติไทยในทุกๆ ด้านมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่ทันสมัย และสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างเหมาะสมอย่างไม่จำกัดกาลเวลา สถาบันสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันถือเป็นสถาบันสำคัญในการสร้างภูมิปัญญา และขัดเกลาสังคมไทย ให้เป็นสังคมอารยะมาตามลำดับๆ ได้ช่วยยกฐานะของสังคมไทยมิให้เป็นสังคมป่าเถื่อน ล้าหลัง และไร้มนุษยธรรม ตรงกันข้ามกลับช่วยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องทั้งแก่ผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองในอดีต กระทั่งถือเป็นสถาบันหลักในด้านการวางพื้นฐานจริยธรรมทางการเมืองการปกครอง ให้แก่ชนชาติไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแก่ประชาชาติไทย “พระพุทธศาสนานั้น มีอิทธิพลต่อท่าทีและการประพฤติปฏิบัติต่างๆ ของคนไทยอยู่มาก เหตุการณ์สำคัญๆ ในชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่ นั้น ย่อมมีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีส่วนช่วยขัดเกลาจิตใจ ลักษณะนิสัย และวัฒนธรรมในด้านจิตใจของชาวไทยอยู่นานัปการ” (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2544 :16)

เมื่อศาสนามีพัฒนาเป็นองค์กรชัดเจนจึงมีองค์ประกอบหลักพื้นฐานจำแนกได้ 8 กลุ่มคือ 1) ศาสดาคือผู้ให้กำเนิดศาสนา เส้นพระพุทเจ้า คือผู้ให้กำเนิดศาสนาพุทธ 2) ประมวลคำสอนคือหลักคำสอนอันเป็นสาระสำคัญของศาสนา 3) คัมภีร์คือหนังสือที่บรรจุคำสอนของศาสนาเช่นพระไตรปิฎก 4) นักบวชคือบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ในพระพุทธศาสนา หมายถึงภิกษุอันเป็นผู้ที่เปื้อนหายในชีวิตฆราวาสจึงอุทิศชีวิตโดยการออกบวช 5) ศาสนิกชนคือผู้ที่มีความเชื่อถือหรือยอมรับหลักคำสอนในศาสนาและดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนนั้นเช่นชาวพุทธย่อมยอมรับในพระรัตนตรัย 6) ศาสนสถานคือสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาเช่นวัดหรือเทวาลัย 7) ศาสนวัตถุคือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาเช่นพระพุทธรูป 8) สัญลักษณ์ทางศาสนาคือสิ่งที่เป็นรูปประธรรมที่ศาสนิกชนเลือกมาใช้แทนองค์ประกอบของศาสนาซึ่งมักปรากฏผ่านศาสนสถานและศาสนวัตถุ (แสง จันทร์งาม, 2534 :103)

องค์ประกอบของศาสนาดังกล่าวแม้ว่าจะแตกต่างกันแต่ทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นฐานร่วมเดียวกันคือทำหน้าที่ สื่อสารหรือเผยแผ่คำสอนทางศาสนาในรูปแบบที่ต่างกันอย่างออกไป ในส่วนของศาสนสถานและศาสนวัตถุหรือศิลปกรรมในอดีตล้วนสร้างขึ้นเนื่องในพุทธศาสนาเป็นหลักฉะนั้นงานศิลปกรรมต่างๆ ทั้งสถาปัตยกรรมประติมากรรมและจิตรกรรมตลอดจนองค์ประกอบทางศิลปกรรมของศาสนาเหล่านี้จึงล้วนจัดอยู่ในหัวข้อศาสนสถานและศา

สนวัตถุซึ่งในทางศาสนามีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือใช้สอยในทางศาสนาทั้งสิ้น (พระมหาไพบูลย์ วิบุโล, 2551:23) ศาสนสถานและศาสนวัตถุถึงแม้จะไม่ใช่ตัวแทนแท้ของศาสนา แต่ก็ เป็นหลักฐานที่บ่งชี้ถึงแนวคิดของพุทธศาสนาในยุคที่งานพุทธศิลปกรรมนั้นได้ถูกสร้างขึ้นซึ่งมีความแตกต่างกันไปทั้งทางด้านนิยามเวลาและสถานที่ต่างๆที่พุทธศาสนาแผ่ไปถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในไทยที่พุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาไม่น้อยกว่า 1,500 ปีและเจริญรุ่งเรืองพร้อมกับการเกิดรัฐหรือแว่นที่นับถือพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ในสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา

พุทธศิลปกรรมในวัดพระธาตุหนองบัวแห่งนี้ ประกอบไปด้วยองค์พระธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ หรือพระธาตุหนองบัว ยอดฉัตรองค์พระธาตุนั้นเป็นรูปดอกบัวตูม ฐานตอนล่างสุดเป็นรูปมารยกฐานไว้ ถัดขึ้นไปเป็นรูปพระสงฆ์สาวกยืนในซุ้มด้านละ 8 องค์รวม 32 องค์ ถัดขึ้นไปเป็นภาพปูนปั้นเล่าเรื่องพระเจ้าสิบชาติสลักเป็นช่องๆ 1 ช่อง ต่อ 1 เรื่อง รวมทั้งหมด 10 ช่องและเหมือนกันทั้ง 4 ด้าน ถัดขึ้นไปอีกเป็นลายรัดประคตรูปเทพนั่งบนแท่นสลักกับลายกนก ถัดขึ้นไปอีกประดับลายปูนปั้นเป็นรูปพระพุทธรูปในปางต่างๆ สูงจนถึงยอดเจดีย์ที่ฐานฐานทั้งสี่ที่อยู่ด้านล่างเป็นรูปครุฑแบก เหนือขึ้นมาเป็นนาค 7 เศียร ภายในองค์พระธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ หรือพระธาตุหนองบัว เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุซึ่งบรรจุไว้ในสถูปลงรักปิดทองศิลปะอินเดียแบบปาละ คือ เป็นสถูปทรงสี่เหลี่ยมสลักลายเรื่องพระเจ้า 500 ชาติ อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมเรียงเป็นแถวคันแถวด้วยลายกลีบบัว รอบองค์พระธาตุเป็นกำแพงแก้ว ซึ่งทั้ง 4 มุมของกำแพงแก้วประดิษฐานพระเจดีย์ธาตุขนาดเล็กอีก 4 องค์ เป็นเจดีย์ทรงเหลี่ยมประดับลายรูปเทพพนมและลายกนก ที่ฐานเป็นรูปเทวดาประทับนั่งในซุ้มภายในองค์พระธาตุมีประตูทางเข้า 4 ด้าน ด้านหลังของพระธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ มีอุโบสถศาลาซึ่งสร้างเลียนแบบรูปทรงมาจากปรีณิพพานวิหารเมืองกุสินาราย รัฐอุตตร ประเทศ ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นที่เสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า อุโบสถศาลาที่วัดพระธาตุหนองบัวนี้ สร้างเป็นอาคารตรีมุข คือ มีหลังคายื่นออกไปเป็นสามด้าน หลังคารูปรางค์คันทัน มีระเบียงพาไลโดยรอบตกแต่งด้วยลวดลายวิจิตรงดงาม ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ซึ่งเป็นพระประธานในซุ้มตรีมุข เพดานโค้งด้านบนเขียนรูปเทวดาต้นเมฆพนมมือบนพื้นสีแดง ตรงกลางเป็นรูปดาว ส่วนล่างเขียนจิตรกรรมเรื่องพุทธประวัติ ส่วนเสา พื้น และผนังบุหินแกรนิต ด้านในอุโบสถศาลา วัดพระธาตุหนองบัว มีภาพจิตรกรรมบนเพดานของอุโบสถศาลา ด้านหน้าศาลาวัดพระธาตุหนองบัว มีรูปปั้นลอยตัวก่ออิฐถือปูนขบวนตันเทียนพรรษาของวัดพระธาตุหนองบัว ตั้งอยู่ด้านหน้าทั้งสองข้างของอุโบสถศาลา วัดพระธาตุหนองบัว

ดังนั้น ด้วยเหตุผลแห่งการสร้างพุทธศิลปะที่เห็นปรากฏในวัดพระธาตุหนองบัวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดพุทธศิลป์ในพระพุทธศาสนา ต้องการ

ศึกษาพุทธศิลป์ที่ปรากฏในวัดพระธาตุหนองบัว และต้องการวิเคราะห์พุทธศิลป์ปรากฏในวัดพระธาตุหนองบัวที่มีต่อความเชื่อเรื่องบุญบาปของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์

สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้ให้ความหมายว่า พุทธศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถทางสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจและได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและเทคโนโลยี อาทิ พระราชวัง วัดในอาณาเขต ศาสนสถาน ศาลอนุสาวรีย์ ป้อม กำแพง คูเมือง อาคารของราชการและเอกชน สวนสาธารณะ อาคารร้านค้า คลอง สะพาน ทำน้ำและ แหล่งชุมชนโบราณ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2541 :12)

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้สรุปในโครงการจัดประชุมการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดแก่เจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศว่า การจัดสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้เล็งเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์ในการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติแก่ ศาสนิกชน รวมทั้งวัดยังเป็นแหล่งที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ ให้แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้แก่ชุมชนและสังคม (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2557)

พุทธศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่มนุษย์ได้ สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เทคโนโลยีและรวมถึงศิลปกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมพร้อมด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง สร้างสรรค์ที่มีคุณค่ากับสิ่งต่างๆ โดยรอบ ศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เป็นมรดกทาง ปัญญา เป็นรากฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม (เอกสิทธิ์ แก้วอ้น, 2543 :120) สิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นแต่ผู้คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าเป็น บริเวณรอบๆปูชนียสถานหรือปูชนียวัตถุ ศิลปกรรมนี้ไม่จำกัดเพียงศิลปกรรมทางกายภาพเท่านั้น แต่ ยังอาจครอบคลุมไปถึงชุมชนที่สืบทอดจารีต วัฒนธรรม ประเพณีมาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นชุมชนที่ยังมี พลวัตร (dynamic) รวมเรียกว่า “มรดกทางวัฒนธรรม” สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาในอดีตและปัจจุบันและได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและเทคโนโลยี โดยอาจ จัดแบ่งเป็นประเภทต่างๆ คือสิ่งแวดล้อมจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนภาพวาดซึ่งแวดล้อม สถาปัตยกรรม ได้แก่ วัดวาอาราม เจดีย์และบ้านเรือน สิ่งแวดล้อมโบราณคดี ได้แก่ โบราณสถานและ โบราณวัตถุ สำนักงานนโยบายและ

แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2540) ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นรวมทั้งสภาพแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่ โดยรอบแหล่งศิลปกรรมเป็นองค์ประกอบและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ แนวความคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเกิดจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ในท้องถิ่นต่างๆทั่วประเทศไทยซึ่งมีแหล่งศิลปกรรมอยู่มากมาย แต่ความสำคัญของแหล่งศิลปกรรมกำลังถูกมองข้ามเพราะประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความสำคัญประโยชน์และคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นๆจึงเกิดการทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม แหล่งศิลปกรรมจึงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมและมีสภาพเสื่อมโทรมมีผลทำให้หมดคุณค่าและหมด ความสง่างาม เช่น มีสิ่งปลูกสร้างที่มีความสูงอยู่ในบริเวณโดยรอบที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563)

ฉลอง ดิษฐ์ ได้กล่าวว่า ศิลปกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาในอดีตและ ปัจจุบันและได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยี โดยอาจจัดแบ่งเป็นประเภทต่างๆ คือสิ่งแวดล้อมจิตรกรรมได้แก่ ภาพเขียน ภาพวาด สิ่งแวดล้อมสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัดวาอาราม เจดีย์ และบ้านเรือน สิ่งแวดล้อมโบราณคดี ได้แก่ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ (ฉลอง ดิษฐ์, 2540)

แนวคิดความเชื่อเรื่องบุญในพระพุทธศาสนา

ความเชื่อ เป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจความนึกคิดของมนุษย์โดยทั่วไป และสัมพันธ์ต่อพฤติกรรม ที่จะแสดงออกนั้นคือ“ความเชื่อหรือศรัทธา”(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) เรื่องนี้จะเป็แรงดลใจให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่างๆอันจะนำไปสู่จุดหมายหรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ จึงตั้งข้อสังเกตว่า ศรัทธา หรือ ความเชื่อ จึงมีอิทธิพล ต่อการดำรงชีวิตของบุคคลและสังคมอย่างไร หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสอนให้พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาเป็นพื้นฐาน ให้ตั้งอยู่ในศรัทธาหรือความเชื่อที่มีเหตุและผล (Belief) ที่ผู้ศรัทธาสามารถนำไปสู่การพัฒนาปัญญาได้ ในส่วนของ“อนุพุทฺธิกถา คือ ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงตามลำดับอันประกอบด้วย (1) ทาน กถา เรื่องทาน (2) สีลกถา เรื่องศีล (3) สัคคกถา เรื่องสวรรค์ (4) กามาทีนวกถา เรื่องโทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองแห่งกาม (5) เนกขัมมานิสังสกถา เรื่องอานิสงส์แห่งการออกจากกาม” อันเป็หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเป็นหลักธรรมที่นำมาสู่ความเชื่อความศรัทธาพื้นฐาน ทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ แสดงให้เห็น ถึงกระบวนการความคิดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม อันนำไปสู่การกำหนดค่านิยมและวิถีชีวิตของ คนในสังคม

ความเชื่อ/ศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ภาษาไทยสองคำที่มีความหมายว่า “ความเชื่อ” เหมือนกัน ออกเสียงเหมือนกันแต่มีรูป ศัพท์ต่างกัน คือคำว่า “สัทธา” ที่เขียนในรูปศัพท์ภาษาไทย-บาลีส่วนคำว่า “ศรัทธา” เขียนในรูป ศัพท์ภาษาไทย-สันสกฤต ในพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง พ.ศ.2525 และฉบับสังคายนา พ.ศ.2530 ปรากฏว่ามีการใช้ทั้งสองคำ คือ “สัทธา” คำบาลี มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า “สทฺธา” เป็นศัพท์สมาสระหว่างคำว่า “สทฺ” กับ “ธา” ศัพท์ “สทฺ” มาจากราก “สท” แปลว่า ยินดี ชอบใจ เพลิดเพลิน ส่วน “ธา” เป็น ตัวธาตุ แปลว่า ทรง ตั้ง รับ วาง เมื่อแปลตามพยัญชนะนี้ จึงแปลว่า ทรงไว้อย่างชอบใจ ตั้งไว้โดยชอบ ใจ รับไว้อย่างยินดี “ศรัทธา” คำไทย มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ศฺรทฺธา” เป็นศัพท์สมาสระหว่าง คำว่า “ศฺรทฺ” กับ “ธา” ศัพท์ “ศฺรทฺ” เป็นนิบาต แปลว่า อย่างจริงจัง ส่วน “ธา” แปลว่า ทรงไว้ เมื่อแปลตามพยัญชนะ จึงแปลว่า ทรงไว้อย่างจริงจัง อนึ่ง “ศฺรทฺธา” ในภาษาสันสกฤตนี้ ได้รับการ แปลงมาจากศัพท์ “สทฺธา” ในภาษาบาลี (หลวงเทพดรณานุศิษฐ์, 2518) “สัทธา” คำบาลี เป็นนามศัพท์ (อิตถิลิงค์) เป็นกรณสาธนะ ลง อ ปัจจัย โดยมีรูป วิเคราะห์ว่า “สทฺทหติเอตยาติ สทฺธา” ดังนั้นหากจะแปลให้มีความหมายที่ครบถ้วน จึงควร แปลว่า “เครื่องตั้งจิตโดยชอบ” “ธรรมชาติเครื่องตั้งจิตโดยชอบ” ซึ่งหมายถึง ความเชื่อ

สรุปได้ว่า ศรัทธา มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต โดยในภาษาบาลี จะใช้ คำว่า สทฺธา ส่วนภาษาสันสกฤต จะใช้คำว่า ศฺรทฺธา แต่เมื่อมาใช้ในภาษาไทย จะใช้คำว่า ศรัทธา ซึ่งไม่ว่าจะเป็นภาษาบาลี หรือ สันสกฤต ก็ล้วนแต่แปลว่า ความเชื่อ ด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งไม่ได้จำแนกไว้ว่า จะประกอบด้วยเหตุผลหรือไม่

ความหมายศรัทธา ความหมายตามอรรถ โดยเนื้อความและความมุ่งหมาย พระอรรถกถาจารย์หลายท่านได้ ให้ความหมายของศรัทธาไว้ดังนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายว่า “เชื่อสิ่งที่ควร เชื่อ ความเชื่อที่ควรเชื่อ อันประกอบด้วยเหตุผล” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2529 : 470)

นอกจากนี้ยัง พบว่า ในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะให้ความหมายว่า “ความเชื่อความเลื่อมใสในกุศลธรรม” ส่วนในวิสุทธิมรรคให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อ ความไว้วางใจ

จากความหมายที่พระอรรถกถาจารย์แสดงไว้ ร่วมกับหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก สามารถแยกความหมายตามอรรถของศรัทธาได้ 2 ประการดังนี้

ศรัทธา คือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อการณที่ควรเชื่อ โดย ไตรตรอง ไคร่ครวญ และพิจารณาด้วยปัญญา (โยนิโสมนสิการ) หาเหตุผลให้เห็นจริงแก่ใจจึงเชื่อ เป็นศรัทธาที่สัมปยุตด้วยปัญญา เรียกอีกอย่างว่า อาการวดีศรัทธา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้ อย่างชัดเจนในพระสูตรหลายสูตร อย่างเช่นใน “เกสปุตตยสูตร” หรือที่นิยมเรียกกันว่า “กาลามสูตร” เป็นพระสูตรที่ทรงแสดงพุทธพจน์ เกี่ยวกับการตัดสินใจ

เชื่อ โดยใช้ปัญญาพิจารณาว่า “กาลามชนทั้งหลาย ก็ควรแล้วที่ท่านเคลือบแคลงสงสัย และท่านทั้งหลายเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในฐานะที่ ควรแล้ว มาเถิดท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย

อย่าได้เชื่อถือ ตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา

อย่าได้เชื่อถือ ตามถ้อยคำสืบๆ กันมา

อย่าได้เชื่อถือ โดยตื่นข่าวว่า ได้ยินอย่างนี้

อย่าได้เชื่อถือ โดยอ้างตำรา

อย่าได้เชื่อถือ โดยเดาเอาเอง

อย่าได้เชื่อถือ โดยคาดคะเน

อย่าได้เชื่อถือ โดยความตรึงตรองตามเอกสาร

อย่าได้เชื่อถือ โดยชอบใจว่าต้องกันกับทฤษฎีของตน

อย่าได้เชื่อถือ โดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้

อย่าได้เชื่อถือ โดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา

สรุปได้ว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อ ความเชื่อที่ไม่งมงาย มีเหตุผล ประกอบด้วย ปัญญา ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม ไม่งมงายไร้เหตุผล เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ศรัทธาที่ มั่นคง หมายถึง ศรัทธาที่มีความรู้กำกับ ไม่หวั่นไหวเอนเอียงไปเพราะความไม่รู้ ความหลงงมงาย ศรัทธาจึงเป็นธรรมเบื้องต้นที่จะทำให้บุคคลได้ ประกอบคุณงามความดีที่เป็นบุญกุศล เช่น เชื่อว่าทำดี ย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว เชื่อว่าทำกรรมอะไรไว้ย่อมจะได้รับผลของกรรมนั้นอย่าง แน่นนอน เป็นต้น ซึ่งศรัทธาของแต่ละบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับภูมิรู้ หรือภูมิธรรมของบุคคลนั้นๆ

แนวคิดความเชื่อสวรรค์และนรกในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรมดีและกรรมชั่วควบคู่กันไปกับเรื่องสวรรค์และนรก เป็นเรื่องที่บุคคลทั้งหลายเกิดความสงสัยว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ประเพณีไทยมีการกล่าวถึงเรื่องนรกสวรรค์เสมอ และมีปรากฏในศิลปกรรม เช่น ภาพวาดฝาผนังของปูชนียสถานจะมีเรื่องราวเกี่ยวกับ นรกและสวรรค์ปรากฏอยู่ ลำดับต่อไปผู้วิจัยขอกล่าวถึงเรื่องสวรรค์และนรก ซึ่งมีเนื้อความดังนี้

1. สวรรค์ คำว่า“สวรรค์”มาจากภาษาบาลีว่า“สัคคะ”แปลว่า โลกที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วย กามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอันน่าปรารถนาน่าใคร่ สวรรค์ คือ โลกที่งามเลิศเลอเลิศ เพียบพร้อมด้วยสิ่งที่ดี และสิ่งที่เป็นบุญ สวรรค์ คือ เมืองฟ้าเป็นโลกของเทวดา สวรรค์นั้นเป็น ดินแดนที่บริบูรณ์ไปด้วยความสุขล้วน หมู่สัตว์ที่เกิดในสวรรค์ เรียกว่า“เทวดา”เพราะเป็นบุคคล จำพวกที่เล่นสนุกสนานด้วยกามคุณ 5 ประการ

และด้วยคุณพิเศษมีมานและอภิญญา เป็นต้น และ เป็น “อุปปตติเทวดา” คือ เทวดาโดยกำเนิด ดังความว่า “...อุปปตติเทพเป็นโณ เทวดาชาวจาตุมหาราชิกก็ดี พวกเทวดาชาวดาวดึงส์ก็ดี... พวกเทวดาที่นับเนื่องในหมู่พรหมก็ดี เทวดาสูงขึ้นไปกว่านั้น ก็ดี เทพเจ้าพวกนี้ ท่านกล่าวว่า อุปปตติเทพ” ในศาสนาประเภทเทวนิยม ถือว่า “สวรรค์เป็นจุดหมาย แห่งการเดินทางของชีวิตมนุษย์ บางศาสนากล่าวว่ามีสวรรค์นิรันดร์เป็นแดนอมตะ”

สวรรค์ตามที่รู้จักกันอยู่โดยสามัญสำนึก หมายถึง สถานที่ที่คนทำความดีไว้ต้องไปเกิด หลังจากตายแล้ว ในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังสารวัฏเช่นเดียวกับนรก สัตว์โลกผู้ยังมี กิเลสต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนี้ ทำดีเมื่อตายไปย่อมเกิดในสวรรค์ พอทำชั่วในแดนสวรรค์ เมื่อตายลงจะไปกลับมาเกิดในแดนมนุษย์หรือนรกอีก หมุนเวียนอยู่อย่างนี้ สวรรค์เป็นดินแดนพิเศษ สัตว์ในภูมิอื่นต้องทำบุญมากพอสมควรจึงจะไปเกิดในสวรรค์ได้ สัตว์ที่จุติจากอบายภูมิมีโอกาสไปเกิด ในสวรรค์น้อยมาก ในขณะที่สัตว์ที่จุติจากสวรรค์มีโอกาสมาเกิดในอบายภูมิและมนุษย์ภูมิมากกว่า ตามในอรรถกถาว่า

“...สัตว์ที่จุติจากเทวดาแล้ว จะกลับมาเกิดในพวกเทวดา มีน้อย โดยที่แท้ สัตว์ที่จุติจากเทวดาแล้ว กลับไปเกิดในนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เปตวิสัย มีมากกว่า... สัตว์ที่จุติจากมนุษย์แล้ว จะกลับมาเกิดในพวกเทวดา มีน้อยมาก โดยที่แท้ สัตว์ที่จุติจากมนุษย์แล้ว กลับมาเกิดในนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เปตวิสัย มีมากกว่า...” (กรมศิลปากร, 2529 :147)

ด้วยบุญกรรมที่จะอำนวยให้ไปเกิดในสวรรค์นั้น มักเป็นไปในลักษณะ “อามิสบูชา คือ บูชาสมณพราหมณ์ด้วยการให้ปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภค” แม้จะเป็นการทำบุญถวายทานนอกพระพุทธศาสนาก็สามารถไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ได้ แต่สมบัติพิเศษที่จะได้รับมีไม่มากเท่าผู้ที่ ทำบุญในพระพุทธศาสนา สวรรค์จึงเป็นสถานที่เกิดใหม่ของสัตว์ผู้ทำบุญทุกจำพวก ตามที่ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ กล่าวว่า “บางลัทธินิกายถือว่า เป็นดินแดนอมตะ สัตว์ที่สามารถเข้าถึงสวรรค์ได้แล้วจะดำรงอยู่ในดินแดนนั้นตลอดไป โดยไม่กลับมาเกิดในภูมิอื่นอีก”

แนวคิดเรื่องสวรรค์ ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั้งในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา และวรรณกรรมศาสนาในยุคต่อมา ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง ข้อสงสัยเรื่องนี้ ดังที่พระเจ้าปายาสีผู้ครองนคร เสด็จพระ ได้สอบถามสมณพราหมณ์ทั้งหลายก็ได้รับ คำตอบที่ไม่เป็นที่พอพระทัย ทรงทดลองพิสูจน์ด้วยพระองค์เอง และได้ให้ทัศนะคติไว้ว่า “โลกหน้าไม่มีจริง สัตว์ผุดเกิด (เทวดา สัตว์นรก) ไม่มีจริง ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำไว้ดีและชั่ว ไม่มีจริง” พระเจ้าปายาสีได้รับคำอธิบายชี้แจงจากท่านพระกุมารกัสสปเถระ จึงยอมเชื่อว่า “โลกหน้ามีจริง สัตว์ผุดเกิดมีจริง ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วมีจริง” แม้พระเจ้าปเสนทิโกศล ผู้มากไปด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นประจำพระองค์ก็ยังทรงมีข้อสงสัยว่า “เทวดามีจริงหรือไม่” เมื่อได้รับพระ

ดำรัสยืนยันจากพระพุทธเจ้าว่า “เทวดามีจริง เมื่อเทวดามี ความทุกข์ จึงจะมาจากสวรรค์เข้า เฝ้าพระพุทธองค์หรือพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอคำปรึกษา พระเจ้าปเสนทิโกศลจึง ทรงเชื่ออย่างสนิทใจ”

2. นรก คำว่า “นรก” มาจากภาษาบาลีว่า “นิรยะ” แปลว่า สภาพที่ไม่มีความเจริญ สภาพที่ไม่มี ความสุข สภาพหรือภูมิที่ไม่มีความยินดี ไม่มีความเบาใจ นรกคือภูมิเป็นที่เสวย ทุกข์ของคนผู้ทำบาป ตายแล้วไปเกิด เป็นแหวนแห่งความทุกข์ ไร้เสียซึ่งความสุขและความ เจริญ เป็นภาวะที่ร้อนรน ที่เรียกว่า “นรก” เพราะพวกที่ไปตกนรก เป็นคนชนิดที่ต้องตกต่ำ ปราศจากความอิมใจ ปราศจากความชื่นชม ก็พวกที่เป็นเนรยิกสัตว์ (สัตว์นรก) พวกนี้เข้าไป ในนรกนั้นด้วยกรรมของตน ทุกติภูมิแห่งนี้ เลวกว่าภูมิทั้งปวงในกามธาตุ เพราะฉะนั้น จึงชื่อ ว่า นรก” นรกคือแดนหรือภูมิที่เชื่อ กันว่า “ผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและถูกลงโทษ โดยปริยาย หมายถึง แดนที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน” เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วน ปราศจาก ความสุขโดยสิ้นเชิง สัตว์ผู้ไปเกิดอยู่ในโลกนรกนั้น ไม่มี ความสุขแค่สักชนิดหนึ่งเลย เพราะฉะนั้น โลกนี้จึงชื่อว่า “นิรยภูมิ” คือ โลกที่ไม่มีความสุขสบายนิรยภูมินี้มีอาณาเขต กว้างใหญ่ แบ่งเป็นเขตขนาดใหญ่ก็มี ขนาดเล็กก็มี เช่นเดียวกับโลกมนุษย์ สถานที่แต่ละแห่ง ในนิรยภูมิ ไม่นิยมเรียกว่า “รัฐหรือประเทศ” แต่นิยมเรียกว่า “ขุม” (พระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร), 2528) ตามทัศนะ ของนักปราชญ์ 2 ท่าน ที่แสดงทัศนะของเรื่องสวรรค์และนรกมี ใจความดังนี้

พุทธทาส อินทปัญโญ ได้กล่าวว่า “เราไม่ได้พูดว่า ไม่มีนรก ไม่มีสวรรค์ หรือแม้แต่ หลังจากตายแล้ว เราว่ามีทั้งสองอย่าง นรกสวรรค์ต่อตายแล้ว ก็ว่าไปตามเดิม ไม่ไปแต่ต้อง เขา นรก สวรรค์ที่นี้และเดี๋ยวนี้นี้ยืนยันมากให้ตรงตามพุทธประสงค์ นรกสวรรค์อยู่ที่ อายุตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นอันว่ามโนนรกชนิดนี้ก็มี นรกสวรรค์ต่อตาย แล้วไม่ได้ไปแต่ต้องเขา ไม่ได้ไป วิพากษ์วิจารณ์เขา ขอให้เก็บไว้ แต่ควบคุมได้ โดยที่จัดนรก สวรรค์เดี๋ยวนี้นี้ให้ถูกต้อง มันควบคุมถึง ไปได้ถึง สวรรค์ต่อตายแล้ว เป็นอันว่ามโนนรกสวรรค์ทั้ง สองชนิด ทั้งสองประเภท ไม่ได้ยกเลิกชนิดไหน เลย”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า “เรื่องนรก-สวรรค์จัดอยู่ใน ประเภทที่ พิสูจน์ไม่ได้ หมายถึง ทั้งแง่ลบและแง่บวก คือ จะพิสูจน์ว่ามี ก็ยังเอามาแสดงให้เห็น ไม่ได้ จะพิสูจน์ว่า ไม่มีก็ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นว่าไม่มีให้มันเด็ดขาด พูดไม่ได้ทั้งสอง อย่าง เป็นอันว่า ต้องพิสูจน์ให้ ตรงตามอายตนะ จะพิสูจน์ว่า เสียมีหรือไม่มี พิสูจน์ด้วยตา ได้ไหม ก็ไม่ได้ พิสูจน์ด้วยรสสัมผัสไหม จะพิสูจน์ด้วยหูก็ได้ ไม่ได้เรื่อง มันต้องตรงอายตนะ ที่นี้ นรก-สวรรค์พิสูจน์ด้วยอะไร พิสูจน์ด้วยตา ด้วยหู ด้วยจมูก ลิ้น กายไม่ได้ มันต้องพิสูจน์ด้วย ชีวิตที่เจนนั่นเอง ดูหลักง่ายๆ เราถือว่าจิตเป็นแกน ของชีวิตเป็นตัวทำหน้าที่เกิด จะพิสูจน์เรื่อง นรก-สวรรค์ว่าตายแล้วไปเกิดหรือไม่ ก็ต้องพิสูจน์ด้วยจิต คือ ลองตายดู ก็ไม่มีใครยอม รวม ความในตอนนี้นว่า นรก-สวรรค์เป็นเรื่องพิสูจน์ไม่ได้ ทั้งแง่บวกและ แ่ลบ ว่ามีหรือไม่มี”

สรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องนรกสวรรค์ได้รับการยืนยันจากพระพุทธเจ้ามาแล้วว่าเป็นสิ่งที่มีเหตุผล พระอรรถกถาจารย์ พระฎีกาจารย์ และนักเขียนวรรณกรรมพุทธศาสนาในยุคต่อมาก็รับ สอนสืบทอดแนวคิดนี้มาขยายความออกไปอย่างพิสดาร แม้บางท่านจะมีทัศนะเชิงไม่เห็นด้วย เพราะยังมีความสงสัย เนื่องจากไม่สามารถพิสูจน์ให้ประจักษ์ได้ แต่ทุกคนก็ยอมรับว่า “สวรรค์คือ ดินแดนพิเศษเต็มไปด้วยสิ่งของพิเศษ เป็นดินแดนของผู้ทำบุญไว้ เมื่อตายไปแล้วย่อมไปเกิดที่นั่น เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง เรียกว่า เทวดาและนรกเป็นดินแดนที่มีสภาพที่ไม่มีความเจริญ มีสภาพที่ไม่มีความสุข เป็นสถานที่เสวยทุกข์ของผู้คนที่ทำบาป เมื่อตายแล้วย่อมไปเกิดที่นั่น เป็นแห่งแห่งความ ทุกข์ ไร้เสียซึ่งความสุขและความเจริญ สัตว์ที่ไปเกิดนี้เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง เรียกว่า สัตว์นรก”

พุทธศิลป์ในพระธาตุหนองบัว

พุทธศิลป์ หมายถึง ศิลปะทางพุทธศาสนาที่มนุษย์สร้างขึ้นมาในอดีตและปัจจุบันจนได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและเทคโนโลยี ได้แก่ ภาพเขียนภาพวาด สถาปัตยกรรมภายในวัด เจดีย์และบ้านเรือน โบราณคดี โบราณสถานและ โบราณวัตถุ วัดพระธาตุหนองบัวเป็นแหล่งรวบรวมศิลปกรรมประเภทต่างๆ เช่น ประติมากรรมปูนปั้น ศิลปกรรมแกะสลักไม้ จิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนถาวรวัตถุต่างๆ ที่ได้ถ่ายทอดไว้ที่โบสถ์วิหารพระธาตุเจดีย์ พระพุทธรูปซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา สอดแทรกเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปแบบภาพ จิตรกรรม สำหรับความเชื่อนั้น หมายถึงความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อการณ์ที่ควรเชื่อ โดย ไตรตรอง ใคร่ครวญ และพิจารณาด้วยปัญญา (โยนิโสมนสิการ) หาเหตุผลให้เห็นจริงแก่ใจจึงเชื่อ เป็นศรัทธาที่สัมปยุตด้วยปัญญา เรียกอีกอย่างว่า อาการวดีศรัทธา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้ อย่างชัดเจนในพระสูตรหลายสูตร อย่างเช่นใน “เกสปุตตยสูตร” หรือที่นิยมเรียกกันว่า “กาลามสูตร” เป็นพระสูตรที่ทรงแสดงพุทธพจน์เกี่ยวกับการตัดสินใจในเชื่อ เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่า เมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุเป็นปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่อ่อนนอนหรือนอนคอยโชค ความเชื่อเรื่องบุญและบาป ได้มีการปลูกฝังกันมาเป็นเวลาช้านานอยู่ในจิตใจของคนทั่วไปตั้งแต่เป็นเด็ก เพราะได้รับการสั่งสอนจากพ่อแม่เป็นอันดับแรก เมื่อเจริญเติบโตขึ้นได้มีโอกาสเข้าวัด ไปร่วมกิจกรรมของทางวัด ได้รับฟังการแสดงธรรมจากพระสงฆ์ถึง เรื่องบุญ-บาป ดังนั้น คำสอนเรื่องบุญ-บาปจึงได้ฝังอยู่ในจิตใจตลอดมา เรื่องบุญ-บาปตามทฤษฎี ทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคลแต่ละคน และมีความสำคัญต่อการ ดำรงชีวิตอย่างมากในแง่ของ

การอยู่ร่วมกันต่อคนในสังคม เพราะบุญ-บาปเป็นหลักจริยธรรมซึ่งทำให้ บุคคลมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน รังแกกัน หรือสร้างความเดือดร้อนต่างๆ ให้เกิดขึ้น ต่อบุคคลและสังคม

วัดพระธาตุหนองบัวและองค์พระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์เป็นสถานที่จัดแสดงพุทธศิลป์ เป็นแหล่งรวบรวมเอาศิลปะในหลายๆ แขนงของไทยมารวมเอาไว้ภายในวัด พุทธศิลป์ที่ปรากฏในพระธาตุหนองบัวมีผลต่อความเชื่อเรื่องบุญบาปของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ได้แก่ ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักของศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รู้จักทำบุญให้ทาน รักษาศีล เข้าวัดปฏิบัติธรรม ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ประพฤตินอกจารีและประเพณีอันดีงามของชุมชนและสังคม ทำให้เป็นรู้จักอายชั่วกลัวบาป มีเมตตาไมตรีจิตที่ดีต่อกัน มีความเสียสละเอื้อเฟื้อต่อส่วนรวม มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม กระทำกรรมอะไรไว้อย่อมได้รับผลของกรรมนั้น

บทสรุป

พุทธศิลป์ หมายถึง ศิลปะทางพุทธศาสนาที่มนุษย์สร้างขึ้นมาในอดีตและปัจจุบันจนได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและเทคโนโลยี ได้แก่ ภาพเขียนภาพวาด สถาปัตยกรรมภายในวัด เจดีย์และบ้านเรือน โบราณคดี โบราณสถานและ โบราณวัตถุ วัดพระธาตุหนองบัวเป็นแหล่งรวบรวมศิลปกรรมประเภทต่างๆ เช่น ประติมากรรมปูนปั้น ศิลปกรรมแกะสลักไม้ จิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนถาวรวัตถุต่างๆ ที่ได้ถ่ายทอดไว้ที่โบสถ์วิหารพระธาตุเจดีย์ พระพุทธรูปซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา สอดแทรกเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปแบบภาพจิตรกรรม วัดพระธาตุหนองบัวและองค์พระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์เป็นสถานที่จัดแสดงพุทธศิลป์ เป็นแหล่งรวบรวมเอาศิลปะในหลายๆ แขนงของไทยมารวมเอาไว้ภายในวัด พุทธศิลป์ที่ปรากฏในพระธาตุหนองบัวมีผลต่อความเชื่อเรื่องบุญบาปของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ได้แก่ ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักของศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รู้จักทำบุญให้ทาน รักษาศีล เข้าวัดปฏิบัติธรรม ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ประพฤตินอกจารีและประเพณีอันดีงามของชุมชนและสังคม ทำให้เป็นรู้จักอายชั่วกลัวบาป มีเมตตาไมตรีจิตที่ดีต่อกัน มีความเสียสละเอื้อเฟื้อต่อส่วนรวม มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม กระทำกรรมอะไรไว้อย่อมได้รับผลของกรรมนั้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร, (2529), *โลกที่ปกสารของพระสังฆราชเมธีจักร, กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน จำกัดสามัญ นิติบุคคลสหประชาพานิชย์.*
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. *สรุปโครงการจัดประชุมการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดแก่เจ้าคณะ จังหวัดทั่วประเทศ.ระหว่างวันที่ 18-19 กุมภาพันธ์ 2557, ณ วัดประสิทธิเวช อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://webcache.googleusercontent.com> [17 กุมภาพันธ์ 2557].*
- ฉลอง ดิษสี. (2540). *สภาพแวดล้อมของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น. เอกสารรวมบทความประกอบการประชุมสัมมนาเรื่อง เอกลักษณ์และการสืบสานสถาปัตยกรรมในภาคเหนือ, ชุดที่ 12,*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,*
- พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร), (2528), *วรรณกรรมไทยเรื่องภูมิวิลาสสินี, กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.,*
- พระมหาไพบูลย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล), (2551), *การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2541). *การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. กรุงเทพฯ : กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม,*
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2540). *การอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. เอกสารชุดคู่มือการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด, กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม,*
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). *การอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.onep.go.th/>*
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2529). *สารานุกรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย,*
- แสง จันทรงาม, (2534), *ศาสนศาสตร์, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.*
- ทินพันธุ์ นาคะตะ, (2544), *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, กรุงเทพฯ : หจก.สหยาบบล็อกและการพิมพ์,*
- หลวงเทพดรุณานุศิษฐ์, (2518). *ธาตุบุปที่ปิฎก. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย,*

